

УДК 378.6:61.016:616.1/9:614.254.3

В.М. Ждан, М.Ю. Бабаніна, Є.М. Кітура, М.В. Ткаченко

Сучасні методологічні підходи до вивчення циклу «Внутрішні хвороби» при підготовці сімейного лікаря

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»,
м. Полтава, Україна

Мета – оцінка впливу сучасних методологічних підходів до вивчення циклу «Внутрішні хвороби» на підготовку компетентнісної моделі лікаря загальної практики – сімейної медицини.

Матеріали та методи. Під час проведення передатестаційного циклу з фаху «Загальна практика – сімейна медицина» за навчальним планом вивчався вплив сучасних методологічних підходів (форм дистанційного навчання і відпрацювання практичних навичок з розділу «Внутрішні хвороби» у обласному навчально-практичному центрі кафедри) на підготовку сімейного лікаря.

Результати. За даними проведеного комп'ютерного тестування та перевірки опанування практичними навичками наприкінці циклу використання сучасних методологічних підходів до вивчення циклу «Внутрішні хвороби» при підготовці сімейного лікаря дозволило підвищити ефективність навчального процесу та досягло поставленої мети.

Висновки. На даному етапі розвитку охорони здоров'я і медичної освіти використання різноманітних дистанційних навчальних технологій є дуже сучасним та затребуваним, дає можливість досягти якісно нового рівня післядипломної освіти.

Ключові слова. Внутрішні хвороби, дистанційне навчання, практичні навички.

Вступ

Головною метою роботи викладачів вищої медичної освіти є, без сумніву, підготовка компетентних, висококваліфікованих лікарів й тому вони повинні чітко розуміти значення термінів «компетентність» і «компетенція» та умови навчання, які потрібно створити лікарям для досягнення ними відповідної професійної компетентності. Згідно компетентнісного підходу, програма підготовки повинна бути спрямована на розвиток всіх професійних компетенцій майбутнього лікаря загальної практики (клінічних, організаційних соціально-педагогічних та психологічних). У медицині компетентність характеризує здатність лікаря-фахівця реалізовувати свій людський потенціал для здійснення своєї професійної діяльності. За визначенням, компетенція – це комплексне вміння пов'язане з контекстом навчання або практичної підготовки, яке інтегрує кілька видів здібностей та вмінь і дозволяє, на основі аналізу схожого роду обставин, не тільки виявляти проблеми, але й ефективно їх розв'язувати у відповідності до певної ситуації [1, 2, 5].

Таким чином, метою сертифікації компетенцій є підтвердження того, що майбутній професіонал здатен мобілізувати і об'єднати внутрішні (те, що він знає) та зовнішні (те, що він може отримати в якості інформації) ресурси, що він пристосований для вирішення більшості медичних проблем. В професії лікаря загальної практики потрібно адаптувати теоретичні знання і їх практичне застосування в контексті відносин лікар-пацієнт, коли кожна ситуація і, відповідно, рішення – унікальні [4, 9].

Отже, завдання, які стоять перед викладачем медичного ВНЗ не обмежується лише передачею інформації, дій та методів відповідно до нормативно-правової бази. Він повинен визначити свої завдання і методологію та обрати відповідні умови у відповідності з вимогами до якісного розвитку необхідних навичок, що відповідають рівню складності конкретних ситуацій медичної практики [3].

Найважливішою метою сучасних освітніх програм у світлі реформування медицини є закріплення системи безперервної медичної освіти, коли післядипломна і самоосвіта стають не менш важливими, ніж додипломне навчання. Звичайно, виконання цієї мети залежить від багатьох складових: наявності сучасних навчально-методичних програм та посібників, високого рівня теоретичної та практичної підготовки як викладачів кафедр післядипломної освіти так і керівників інтернів на базисах стажування, технічного оснащення вузів та лікарень. У процесі становлення особистості фахівця величезне значення набуває вміння самостійно поповнювати знання та орієнтуватися у великому потоці інформації. Самостійна робота – це планована і контрольована навчальна, науково-дослідна робота, що виконується за завданням та під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі в спеціально відведений для цього час. Умовами, необхідними для ефективної організації та здійснення самостійної роботи лікарів є поступовість введення різних її видів, проведення викладачем регулярних консультацій в різних формах, обов'язковий систематичний контроль виконаної самостійної роботи [8]. Дистанційна освіта при підготовці лікарів – це інноваційна організація навчального процесу,

яка реалізується у специфічній педагогічній системі, яка базується на принципі самостійної освіти лікаря й інтерактивної взаємодії викладача та інтерна [5, 6].

Поряд із цим пріоритетним напрямком навчання на післядипломному етапі є формування навичок практичного ведення пацієнтів, як в стаціонарі так і на амбулаторному прийомі в центрі ПМСД під час очного і заочного циклів. Це навчає майбутнього сімейного лікаря навичкам ефективного спілкування і консультування з пацієнтами і членами їх родини; крім того, лікарі оволодівають навиками клінічного мислення і прийняття рішень в умовах дефіциту часу, невизначеної симптоматики.

З метою підвищення теоретичної обізнаності лікарів загальної практики – сімейної медицини і відпрацювання практичних навичок в умовах, максимально наближених до повсякденної праці лікаря загальної практики у 2013 році на базі амбулаторії №1 центру ПМСД №2 м. Полтави був створений обласний навчально-практичний центр загальної практики – сімейної медицини кафедри сімейної медицини і терапії ВДНЗУ «УМСА». Саме це обумовило поділ центру на дві частини – мультидисциплінарну лабораторію та навчально-методичну лабораторію. Завданням навчально-методичної лабораторії є підвищення теоретичного рівня знань лікарів-інтернів та лікарів-курсантів. У мультидисциплінарній лабораторії лікарі мають можливість відпрацювати навички роботи з електрокардіографом, визначити ріст, вагу, об'єм талії, розрахувати індекс маси тіла. Окрім того, на базі мультидисциплінарної лабораторії співробітниками кафедри разом з лікарями-інтернами та курсантами проводиться лікувально-консультативна робота [3, 7].

Актуальність проблеми та відсутність комплексних наукових досліджень, присвячених вивченню сучасного українського досвіду організації та модернізації професійної підготовки лікарів загальної практики зумовили вибір теми нашого дослідження.

Мета: оцінка впливу сучасних методологічних підходів до вивчення циклу «Внутрішні хвороби» на підготовку компетентнісної моделі лікаря загальної практики – сімейної медицини.

Основні завдання та методи дослідження: дослідження проводилося на кафедрі сімейної медицини і терапії ВДНЗУ «УМСА». Під час проведення передестабіліційного циклу з фаху «Загальна практика – сімейна медицина» за навчальним планом вивчався вплив сучасних методологічних підходів (форм дистанційного навчання і відпрацювання практичних навичок з розділу «Внутрішні хвороби» у обласному навчально-практичному центрі кафедри) на підготовку сімейного лікаря. Перелік практичних навичок з циклу «Внутрішні хвороби» складений кафедрою на основі галузевих стандартів (освітньо-кваліфікаційної характеристики) і є обов'язковим для опанування лікарями-курсантами протягом ПАЦ.

У навчальному процесі професійного удосконалення лікарів ми використали такі дистанційні технології:

1. телелекції і телесемінари (на основі відео-конференції), які проводяться у регламентованому часі;

2. віддалені джерела медичної інформації з ресурсів Інтернету;

3. мультимедійні і навчально-контролюючі системи (на основі Інтернет-технологій).

З метою оцінки впливу сучасних методологічних підходів на підготовку лікаря загальної практики – сімейної медицини на початку дослідження було сформульоване наступне завдання – володіння лікарем компетенціями за п'ятьма сферами діяльності:

- специфічний клінічний підхід;

- спілкування з пацієнтами та їх оточенням;

- застосування професійного обладнання та інструментарію;

- координувана взаємодія з професійним оточенням та санітарними і соціальними службами;

- вміння сприяння розвитку та підвищенню престижу галузі загальної практики.

Оцінка ефективності використаних педагогічних технологій проводилася наприкінці циклу шляхом проведення тестування за допомогою ліцензованої комп'ютерної програми «Elex» (пропонувалося 200 питань 2–3 рівня складності з відповідного фаху) і шляхом перевірки опанування практичних навичок згідно зі стандартизованими картами практичних навичок та підведення підсумків з анонімним анкетуванням. Під час індивідуальної консультації викладач оцінював рівень теоретичних знань лікаря та опанування ним практичних навичок, що давало змогу скласти індивідуальний план з навчальних питань, які потребують додаткового доопрацювання.

Результати дослідження та їх обговорення

За даними нашого дослідження дистанційне навчання сприймається складніше з ряду причин – від поганого володіння комп'ютерною технікою до небажання працювати самостійно. Очне навчання, що ґрунтується на лекціях і зазвичай завершується заліком або іспитом із мінімальною ймовірністю провалу, не висуває великих вимог до тих, хто вчиться. На противагу цьому, дистанційне навчання вимагає самоосвіти, і простої присутності на заняттях недостатньо. Відповідно, якщо очне навчання почне рухатися в бік інтерактивності і більшої вимогливості, популярність дистанційної освіти також почне зростати. Впровадження новітніх засобів навчання на сучасному етапі розвитку освітніх та інформаційних технологій визначається, з одного боку, педагогічною ефективністю технологій, що використовуються, а з іншого – їх економічною доцільністю та рівнем соціального сприйняття як курсантами, так і фахівцями-викладачами. Сучасні комп'ютерні програми дозволяють забезпечити передачу знань та доступ до різноманітної навчальної інформації, а нові технології, такі, як інтерактивні електронні навчальні посібники, мультимедійний контент, Інтернет, сприяють більш активному залученню лікарів до процесу навчання. Вивчення методології впровадження дистанційної форми освіти на післядипломному етапі

повинно бути організоване з урахуванням можливостей новітніх інформаційних технологій і орієнтуватися на розвиток особистості, спроможної до постійного оновлення знань професійної мобільності.

Аналізуючи наш досвід, дистанційна освіта на післядипломному етапі навчання лікарів є самостійною цілеспрямованою роботою з використанням сучасних інформаційних технологій, ефективність якої залежить від методологічно структурованого викладачем процесу та інформаційно-комунікаційних можливостей вищого навчального закладу.

На шляху вдосконалення своєї практичної підготовки лікарі-курсанти проводили самостійно лікувально-консультативну роботу під керівництвом викладача; також вони мали можливість прийняти безпосередню участь у проведенні лабораторно-інструментальних досліджень, та отримати уявлення про можливості сучасних ультразвукових методів дослідження, денситометричного дослідження та їх інтерпретацію. В обласному навчально-практичному центрі лікарі-курсанти оволоділи основними практичними навичками, що передбачені освітньо-професійною характеристикою лікаря спеціаліста та самостійно працювали над засвоєнням матеріалу під час навчання на базах стажування; що поряд з аудиторною є однією з форм навчального процесу та вагомою його складовою.

За даними проведеного комп'ютерного тестування та перевірки опанування практичними навичками наприкінці циклу використання сучасних методологічних

підходів до вивчення циклу «Внутрішні хвороби» при підготовці сімейного лікаря дозволило підвищити ефективність навчального процесу та досягло поставленої мети.

Висновки

На даному етапі розвитку охорони здоров'я і медичної освіти використання різноманітних дистанційних навчальних технологій є дуже сучасним та затребуваним, дає можливість досягти якісно нового рівня післядипломної освіти. Лікарі-курсанти мали змогу отримати не лише теоретичну підготовку з використанням форм дистанційного навчання, а й в обов'язковому порядку оволодіти практичними навичками, що сприяє поліпшенню розуміння та засвоєння матеріалу, розвитку клінічного мислення у лікаря при формуванні компетентнісної моделі лікаря загальної практики – сімейної медицини. Таким чином, на кафедрі сімейної медицини і терапії навчання лікарів-курсантів проводиться на сучасному рівні, що дає змогу підготувати компетентнісну модель лікаря загальної практики – сімейної медицини.

Перспективи подальшого розвитку: надалі плануємо вивчити ефективність впровадження методики «мозкового штурму» під час вивчення циклу «Внутрішні хвороби» на циклі спеціалізації з фаху «Загальна практика – сімейна медицина».

Література

1. *Абрамович В.С.* Модернізація професійної підготовки сімейних лікарів в Україні на досвіді Франції: метод. реком. / В.С. Абрамович. – Київ: КиМУ, 2016. – 57 с.
2. *Абрамович В.С.* Теорія і методика вищої медичної освіти: французький досвід: навч.-метод. посіб. / В.С. Абрамович. – Київ: КиМУ, 2016. – 120 с.
3. *Аспекти* підготовки сімейних лікарів на кафедрі сімейної медицини і терапії / В.М. Ждан, М.Ю. Бабаніна, Є.М. Кітура [та ін.] // Первинна медична допомога в Україні: краєві практики сімейної медицини : наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Київ, 7–8 червня 2017р. : збірник праць. – Київ, 2017. – С.36–37.
4. *Вороненко Ю.В.* Підходи до підготовки сімейних лікарів в Україні та країнах Європи / Ю.В. Вороненко, О.Г. Шекера, В.І. Ткаченко [та ін.] // Укр. Мед. Часопис, 3 (110) – V/VI, 2014. – С.116–120.
5. *Ждан В.М.* Впровадження дистанційної освіти на кафедрі сімейної медицини і терапії / В.М. Ждан, М.Ю. Бабаніна, М.В. Ткаченко [та ін.] // Медична освіта, 1(73)/2017. – С.19–22.
6. *Ефективність* дистанційних навчальних технологій в системі післядипломної освіти лікарів / В.М. Ждан, М.В. Ткаченко, М.Ю. Бабаніна [та ін.] // Перспективні напрямки світової науки: збірник статей учасників II Міжнародної (XXII Всеукраїнської) науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя», т.2 : Природничі та точні науки; Соціально-економічні науки, м. Запоріжжя, 4–9 листопада 2013 р. – Запоріжжя, 2013. – С. 55–57.
7. *Потяженко М.М.* Формування знань, умінь і практичних навичок з пульмонології при підготовці лікарів-інтернів з фаху «Внутрішні хвороби» / М.М. Потяженко, Н.Л. Соколюк, Н.О. Люлька [та ін.] // Світ медицини та біології, №2(37), 2013. – С.143–145.
8. *Самостійна* підготовка як фактор підвищення ефективності підготовки лікаря-спеціаліста / В.М. Ждан, Є.М. Кітура, М.Ю. Бабаніна [та ін.] // Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів : навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 23 березня 2017 р. – С. 55–56.
9. *Bousquet M.-A.* Concepts en médecine générale : tentative de rédaction d'un corpus théorique proper à la discipline: Thèse doctorat en médecine, spécialité: Médecine générale / Marie-Alice Bousquet; Université Pierre et Marie Curie (Paris 6), Faculté de médecine. – Paris, 2013. – 199 p.

Дата надходження рукопису до редакції: 15.02.2018 р.

Современные методологические подходы к изучению цикла «Внутренние болезни» при подготовке семейного врача

В.Н. Ждан, М.Ю. Бабанина, Е.М. Китура, М.В. Ткаченко
Высшее государственное учебное заведение Украины
«Украинская медицинская стоматологическая академия»,
г. Полтава, Украина

Цель – оценка влияния современных методологических подходов к изучению цикла «Внутренние болезни» на подготовку компетентностной модели врача общей практики – семейной медицины.

Материалы и методы. Во время проведения предаттестационного цикла по специальности «Общая практика – семейная медицина» согласно учебного плана изучалось влияние современных методологических подходов (форм дистанционного обучения и отработки практических навыков по разделу «Внутренние болезни» в областном учебно-практическом центре кафедры) для подготовки семейного врача.

Результаты. По данным проведенного компьютерного тестирования и проверки освоения практическими навыками в конце цикла использование современных методологических подходов к изучению цикла «Внутренние болезни» при подготовке семейного врача позволило повысить эффективность учебного процесса и достигло поставленной цели.

Выводы. На данном этапе развития здравоохранения и медицинского образования использование различных дистанционных обучающих технологий является очень современным и востребованным, дает возможность достичь качественно нового уровня последиplomного образования.

Ключевые слова: внутренние болезни, дистанционное обучение, практические навыки.

Modern methodological approaches to the study of Internal Diseases during the preparation of a family doctor

V.M. Zhdan, M.Yu. Babanina, E.M. Kytura, M.V. Tkachenko
Higher State Educational Establishment of Ukraine
"Ukrainian Medical Dental Academy", Poltava, Ukraine

The purpose is to assess the impact of modern methodological approaches on the study of the "Internal Diseases" cycle on the preparation of a competency model of a general practitioner – family medicine.

Materials and methods. During the pre-certification cycle on "General Practice – Family Medicine", the curriculum examined the impact of modern methodological approaches (forms of distance learning and practical skills development from the section "Internal Diseases" in the regional educational and practical center of the department) on the preparation of a family doctor.

Results. According to data from computer testing and testing of practical skills at the end of the cycle, the use of modern methodological approaches to studying the "Internal Diseases" cycle during the preparation of a family doctor allowed improving the effectiveness of the educational process and achieving the goal.

Conclusions. At this stage of the development of health care and medical education. The using of various distance learning technologies is very modern and in demand. It provides an opportunity to achieve a qualitatively new level of postgraduate education.

Key words: internal illnesses, distance learning, practical skills.

Відомості про авторів

Ждан Вячеслав Миколайович – д.мед.н., проф., ректор Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія», професор кафедри сімейної медицини і терапії, вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011, Україна.

Бабаніна Марина Юрївна – к.мед.н., доц., завідувач кафедри сімейної медицини і терапії ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011, Україна.

Ткаченко Максим Васильович – к.мед.н., доц., доцент кафедри сімейної медицини і терапії ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011, Україна.

Кітура Євдокія Михайлівна – к.мед.н., доц., доцент кафедри сімейної медицини і терапії ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011, Україна.